מפניני הפרשה - מאמר

מנהיגות משולבת

במשך ארבעים שנה נשא משה רבינו ע"ה את עם ישראל ודאג לכל צרכיו: "**כאשר ישא האומן את היונק**" (במדבר יא').

ועשה זאת במסירות רבה: "**לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי אחד מהם**" (במדבר טז'). במשך ארבעים שנה התנקזו אליו כל טענות המתאוננים ושאר כל תלונות העם. והנה בסופן, לפני הכניסה אל הארץ המובטחת, הצטווה להעביר את השלטון והמנהיגות ליורשו - ליהושע בן נון.

מעקב אחרי תהליך העברת השלטון מגלה שהדבר הראשון הבולט לעין הוא, שמשה רבינו ע"ה, המנהיג הפורש, עושה זאת עם כל הלב ובמלוא הנכונות. הוא נצטווה לסמוך על יהושע את ידו האחת, אבל בפועל כתוב: "**ויסמך את ידיו**" ומפרש רש"י: "**בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה**".

המעניין הוא שדוקא יהושע אינו מגלה התלהבות יתירה...מוצעת לו מלכות על טס של זהב, והוא מסרב. "**ויקח את יהושע...**" מפרש רש"י: "**ויקח את יהושע - לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא**".

מימד נוסף באותה העברת שילטון, כתב מחבר הספר "בעלי ברית אברם" סבו של מרן החיד"א זצ"ל. משה רבינו ע"ה סבור היה שאלעזר הכהן הגדול, אחיינו ותלמידו, הוא שינחה וינהיג את העם, אחרי פטירתו. מבחינה מסוימת, חביב היה עליו אלעזר כבנו. וכך נאמר בפרשת במדבר: "**ואלה תולדות אהרן ומשה...אלה שמות בני אהרן**" (פרק ג'). מפרש שם רש"י: "**ואלה תולדת אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן. ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה. מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו**" ואכן אלעזר הכהן התעלה עד שהיה לממלא מקומו של אביו - של אהרון הכהן, מי כמוהו להנהיג את העם ישראל?

אבל הקב"ה הורה למשה רבינו למנות את יהושע בן נון. ויש קום לשאול מדוע לא נבחר אלעזר, הכהן הגדול?

נראה שהתשובה כתובה בפרשה: "**והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה, וציוותי אותו לעיניהם, ונתת מהודך עליו, למען ישמעו כל עדת בני ישראל**". (פרק כז') "**וציוותי אותו לעיניהם**" - לעיני בני ישראל – יאמר להם שיהושע הוא המלך, הוא השליט, אבל "**לפני אלעזר הכהן יעמוד, ושאל לו משפט האורים לפני ה'**" – יהושע זקוק לתיכה והכוונה הרוחנית על פיו של אלעזר הכהן הגדול יצאו, ועל פיו יבואו, הוא וכל בני ישראל איתו.

כלומר: אמנם יהושע הוא השליט, הוא המנהיג אבל כל זה – כלפי חוץ, כלפי בני ישראל. אולם לאמיתו יהושע נסמך על אלעזר הכהן הגדול, ופועל עפ"י הסמכות הרוחנית העליונה, להכוונתו של המורם מעם. למעשה פה נבנה מודל של הנהגה המשולבת מנהיג בשיתוף פעולה והכוונה של מנהיג רוחני.

זוהי דמות המנהיגים האמיתיים, המקוריים, של העם. מנהיגים הנועצים בדעת תורה ומודרכים על ידי חכמי תורה!

וכתב הרב מחבר הספר "צוף דבש" זצ"ל, שזו הכוונה בפסוק: "**וידבר משה אל ה' לאמר, יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על עדה**". "**לאמר**" נראית כמיותרת. לאמר – למי? אלא, לאמר לדורות, שכך צריכה לנהוג המנהיגות הישראלית, ואלו הן תכונותיהם של מנהיגי ישראל!

בין אדם לחבירו

איסור קבלת לשון הרע לא חל אם האדם המדובר בו ידוע כאדם שעובר בקביעות ובשאט נפש על איסור ידוע.

לכן, אדם שראה אדם פלוני במו עיניו, שב ועובר על איסור מסויים מספר פעמים, מותר לו להאמין שאותו אדם עבר על אותו איסור פעם נוספת.

מתוך דברי החפץ חיים עולה שיהיה לו אפילו מותר להאמין שהלה עבר על חטא אחר. כאשר אדם ידוע ומוחזק ברשע גמור שאיננו שומר כלל תורה ומצוות, מותר לקבל עליו שעבר כל עבירה שהיא.

שואל ומשיב

שאלה: המסיר מזוזה מפתח ביתו כדי לבודקה, ונמצאה כשרה, האם כשחוזר לקובעה בפתח ביתו יצטרך לחזור ולברך לקבוע מזוזה, או לא?

תשובה: מרן בשו"ע אורח חיים סימן ח' פסק, שהפושט טליתו אפילו היה בדעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור להתעטף בו. והרמ"א בהגה כתב: "ויש אומרים שאם היה בדעתו לחזור ולהתעטף בו אינו מברך". הפוסקים האחרונים הסכימו לפסיקת הרמ"א בעניין זה, כמבואר בב"ח, בט"ז, במגן אברהם, באליה רבה ובשו"ע הרב ועוד.

אעפ"י שהספרדים קבלו הוראות השו"ע, מכל מקום כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל, שקיבל מרבותיו, שאפילו במקום שמרן פוסק שצריך לברך, שב ואל תעשה עדיף במקום חשש ברכה לבטלה, ופפק ברכות להקל. וכן כתב בספרו ברכי יוסף אורח חיים, וכן פסק הגאון רבי יוסף חיים בבן איש חי. לכאורה לפי זה גם המסיר מזוזה כדי לבודקה, כשחוזר לקובעה אינו צריך לחזור ולברך.

אולם יש לחלק ולומר שבמזוזה לדברי הכל צריך לחזור ולברך, הואיל ובשעה שהסירה מפתח ביתו על מנת לבודקה לא ידע אם יחזור לקובעה מחדש אם תמצא כשירה, או שמא תימצא פסולה ויצטרך לקבוע מזוזה אחרת, לכן גם כשנמצאת כשירה הרי הוא כנמלך וצריך לחזור ולברך כשקובעה מחדש.

הגאון רבי ברוזילי יעב"ץ בספר לשון לימודים התלבט בעניין זה ולא הכריע, אך רבי שלמה בספר שנות חיים כתב שעליו לחזור ולברך לקבוע מזוזה.

אמנם יש פוסקים אחרונים הסוברים שבכל זאת אין לחזור ולברך, ומהם שו"ת מהר"ם שיק, הגאון רבי יצחק שמלקים ובעל ערוך השולחן, אולם רבים הם הפוסקים המחלקים בין ברכה הוזרת על טלית לבין קביעת מזוזה, וסוברים שבמזוזה יש לחזור ולברך, ובכללם הגאון רבי גדליה חיון והגאון רבי אליהו מני בשו"ת מעשה אליהו בסימן ר"ח שפסק שיש לברך, והעיד שכן המנהג.

סיכום: המסיר מזוזה מפתח ביתו ובודקה על ידי סופר סת"ם, ונמצאה כשירה, כשחוזר לקובעה, צריך לברך בשם ומלכות וכל שכן אם נמצאת פסולה וקובע מזוזה אחרת במקומה, שצריך לברך. (עפ"י שו"ת יחווה דעת)

מפניני הפרשה - רעיון

על חמה ולבנה

במשך ארבעים שנה נשא משה רבינו ע"ה את עם ישראל ודאג לכל צרכיו: "**כאשר ישא האומן את היונק**" (במדבר פרק יא'). "**לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי אחד מהם**" (במדבר פרק טז'). במשך ארבעים שנה התנקזו אליו כל טענות המתאוננים ושאר כל תלונות העם.

בסופן, לפני הכניסה לארץ המובטחת, כשמשה רבנו מבין שהוא לא יביא את העם לארץ – הוא מבקש מהקב"ה: "**יִפְקֹד ה' אֱלוֹקֵי הָרוּחֹת לְכָל-בָּשָׂר אִישׁ עַל-הָעֵדָה**" (פרק כז' טז') וקב"ה משיב לו: "**קַח לְךָ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בִּן-נוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת-יָדְךָ עָלָיו**" (פרק כז' יח') מעקב אחרי תהליך העברת השלטון מגלה שמשה רבינו ע"ה, עושה זאת בעיין טובה. ויסמך את ידיו" ומפרש רש"י: "**בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה**".

כמו כן, משה רבינו מסמיך את יהושע בן נון, ונותן מהודו עליו. וכתב רש"י: "**מהודו, ולא כל הודו. כי פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה**".

בספר הנפלא "טעמי המקרא" כתב בשם מרן הרב עובדיה יוסף זצק"ל שמשה רבינו הוא מנחיל התורה, ויהושע הוא מנחיל ארץ. וידוע, שלחמה (לשמש) חש אור עצמי וללבנה אין אור עצמי, אלא מאירה היא מכוח השמש, וכיש ביניהם חציצה, מתרחש ליקוי לבנה, גם ארץ ישראל אינה מאירה במלוא הדרה, אלא אם כן יונקת היא באופן ישיר מאורה של תורה, וכל מחסום בקשר שבין התורה לארץ ישראל, פוגמים באורה של ארץ ישראל, בזיוה ובהדרה!

לכן הוזהרנו שאם לא נשמור חלילה את התורה, נחלשת אחיזתנו בארץ ישראל, ובשמירת התורה תיתן הארץ יבולה ותאיר פניה איתנו סלה!

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

אברהם בן ניסים רחל עקנין ע"ה

אביעד דב בן בלומה הירש ע"ה | דוד בן יוסף ואסתר פריגל ז"ל

יצחק חיים בן רחל ז"ל | שאלתיאל בן מזל דהרי ע"ה

דוד בן איזה דנינו ז"ל | שאול בן רחל פרץ ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

נעמי בת ברכה דורי ע"ה

מרים בת שרינה כהן ע"ה | רג'ינה (ג'נט) בת מיסה חדד ז"ל

רחל בת לאה סימנטוב ז"ל | שולה בת תמר פרץ ז"ל

אסתר בת שמחה לבית שבת ז"ל

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

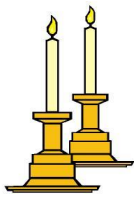
קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

בס"ד יח' לחודש תמוז ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 40
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

שבת קודש
פרשת פינחס
מפטירים

"דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ"
(ירמיהו פרק א' פסוק א')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: 19:32
יציאת השבת: 20:31
זמן רבנו תם: 21:03

מהלכות בין אדם לחבירו מבוסס על מקורות בתלמוד ובפוסקים

בין אדם לחבירו הקדמה

כתוב בתורה "...וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי ה'" (ויקרא פרק יט' – יח') וכתב בספר החינוך מצוה רמג'- מצות אהבת ישראל.

לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר (ויקרא י"ט, י"ח) ואהבת לרעך כמוך. ואמרו חז"ל במסכת שבת דף לא. - "דעלך סני לחברך לא תעביד". ואמרו בספרי, אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאוהב חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו ולא ינאף את אשתו ולא יונהו בממון ולא בדברים ולא יסיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת.

דיני מצוה זו כלולים הם בתוך המצוה, שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חבירו כמו שיתנהג עם עצמו, לשמור ממונו ולהרחיק ממנו כל נזק, ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחום על כבודו ולא יתכבד בקלונו, וכמו שאמרו חז"ל בירושלמי חגיגה פרק ב' הלכה א': המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא. והמתנהג עם חבירו דרך אהבה ושלום ורעות ומבקש תועלתם ושמח בטובם, עליו הכתוב אומר: "ישראל אשר בך אתפאר".
(**ישעיהו מט' - ג'**) אמרו חז"ל במסכת יומא דף טו: שבגלל שנאת חינם שהייתה בתקופת בית המקדש השני הרב הבית - "ללמדך ששקולה שנאת חינם כנגד שלוש עבירות חמורות שבתורה".

לאור חשיבות העניין, ובפרט בימים אלו בהם למרבה הצער מתגברת הקוטביות בין חלקי העם, נקדיש במדור זה הלכות מעשיות ורעיונות בנושא חשוב זה בתקווה שהדברים יחדרו לנפשנו, ונזכה לקץ הגאולה ולבניין בית מקדשינו, ועד אז נזכה לבישום האוויר החברתי ולטעום ממעדניו המרחיבים את הנשמה הפרטית ונשמת האומה.

האיסור לגנוב את דעת הבריות הקדמה

לדעת כל חכמי ישראל אסור לגנוב דעת הבריות, אלא שנחלקו האם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן. לדעת הריטב"א וצ"ל שהיה מגדולי הרבנים בדורות הראשונים, וכן לדעת בעלי "התוספות" האיסור לגנוב דעת הבריות הוא מהתורה, ואיסור זה נכלל באיסור גניבה שהרי מצאנו שהנביא מכנה פעולה זו בלשון גניבה, כגון: "ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל". (שמואל ב' פרק טו') אולם לדעת הב"ח - רבי יואל סירקים וצ"ל שהוא מגדולי ישראל בדורות האחרונים האיסור לגנוב דעת הבריות הוא מדרבנן.

פרטי הלכות

א. יש גונב דעת הבריות בדבריו, כלומר שעל ידי דברי חלקות מראה לחבירו כאילו שהוא אוהבו (**אם אוהבו באמת בליבו בוודאי שטוב ורצוי שיביע אהבה זו בדברי חיבה ומחמאות וכדומה**), ויש הגונב דעת הבריות במקח וממכר, כגון שמטעה ומרמה במסחרו, זאת אפילו כשלא גורם לו להפסד כספי, ויש שגונב דעתו במתנה שנותן לו ויש עוד דרכים.

ב. סוחר שעושה הנחות לכלל הצבור ואומר למכרו אשר קונה אצלו, שבשבילו במיוחד עושה הנחה זו, הרי זה גונב דעתו, שיחזיק לו טובה בחינם.

ג. כתב בשולחן ערוך בחושן משפט סימן רכח' שלא יפציר בחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ואילו היה יודע שיסכים לא היה מפציר בו. ובעל התניא בשולחן ערוך הרב הסכים עימו, אך הוסיף שבלי להפציר בו מותר לומר לו פעם ושתים בוא ואכול עמי אף על פי שאין דעתו שיאכל עמו כי זהו כבודו שמכבדו לאכול עמו.

ד. כמו כן הוסיף מרן בשולחן ערוך שם, שלא ירבה במתנות ותקרובת לחבירו ויודע בו שאינו מקבל, כלומר במצב שאילו היה יודע שהוא יקבל לא היה מרבה לו, מפני שגונב דעת חבירו להחזיק לו טובה בחינם.

ה. בשו"ע הרב חושן משפט הלכות אונאה וגניבת דעת, הדגיש: אבל אם הוא חביב עליו ובאמת היה מרבה לו אם היה מקבל וכן אם היה מפציר בו לסעוד אם היה סועד אף על פי שיודע שעכשיו לא יסעוד ולא יקבל מותר להפציר בו לסעוד ולהרבות לו בתקרובת שאין זו גניבת דעת כיון שהוא חביב עליו באמת והוא מבקש באמת להנהותו ואין מונע מצדו אלא מצד חבירו שאינו רוצה נמצא שאם יחזיק לו טובה אינה בחינם.

ו. אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש פגם במוצר הנמכר, צריך להודיעו לקונה אפילו אם הוא גוי. חובה זו חלה גם במקרה שהפגם אינו מפחית את ערך החפץ. לכן סוחר שמוכר סחורה פגומה חייב להודיע שיש פגם בסחורה, ולא די בכך שמוריד את המחיר.

ז. המוכר דירה ויש בה פגם משמעותי כגון רטיבות צריך להודיע זאת לקונה. וכן, המוכר מכונית צריך להודיע לקונה את פגמיה, ולא להסתפק בכך שהפחית את המחיר, ואם לא הוריד את המחיר ומוכרה ביותר מערכה האמיתי עובר גם באיסור אונאת ממון.

ח. אין לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, או כדי להסתיר ולהעלים את מגרעותיהם, וגם אם ימכרם מחיר כלים ישנים ולא תהיה אונאת ממון אף על פי כן אסור משום גניבת דעת.

ט. מותר לייפות ולקשט כלים חדשים, ולמכור אותם במחיר גבוה יותר מעלות ההשבחה. ומותר לצבוע וליפות כלים וחפצים ישנים העומדים למכירה, אם מטרת צביעה למשוך ולעורר את רצון האנשים לקנותו, ולא במטרה להראותו כחדש. וכן מותר לסייד דירה לפני מכירתה וכן לשטוף היטב או לצבוע מכונית העומדת למכירה, מפני שבזה אין חשש לגניבת דעת, היות והקונים יודעים שאין מדובר במוצרים חדשים.

י. כחלק מהאיסור להונות ולגנוב את דעת הבריות במקח וממכר, אסור לפרסם פרסומת המטעה את הבריות, וגורמת להם לקנות על סמך מידע שאינו אמיתי. לדוגמא: אסור לפרסם שהמחירים הם הזולים ביותר ואין זה נכון. וכן אסור לפרסם שזו מכירת חיסול ולכן יש הוזלה גדולה של כל המחירים ובפועל ההנחות הן על חלק קטן מהמוצרים.

פינת העורך

"**ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה**" (פרק כז' יז') - כל רועה שאיננו מתכוון לטובת הצאן אלא לטובת עצמו, הרי אין הוא של צאן, אלא הצאן שלו. לכן מבקש משה רבינו, שיהיה מנהיג ישראל רועה כזה שכל כוונתו היא לטובת הצאן ואשר ימסור נפשו למענן, ולא "**כצאן אשר אין להם רועה**" – מפני שהרועה אינו שלהם, כי הוא מתכוון לטובת עצמו...

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב למשה והוגט ישרוף הי"ו לרגל הולדת נכדם אביתר יהודה הי"ו בן לסיון ואריאל ישרוף הי"ו והכנסתו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. יהי רצון שיזכו הוריו ולגדלו באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, ויימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם. ולסבא וסבתא היקרים – יהי רצון שתיזכו לרוות נחת מכל יוצאי חלציכם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לזוג הצעיר אביעד ואביה נבון פחימה הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם – משפחות אילוז ונבון פחימה הי"ו. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הברכה על ברקים ורעמים – חלק ב'

ברקים: ברק הוא תופעה אקלימית שבמהלכה נפרק חשמל סטטי הנמצא בעננים. הברק נראה כפריץ אור עז, ויחד איתו נוצר הרעם, המגיע לצופה זמן מה לאחר הברק, זאת כתוצאה מההבדל הגדול שבין מהירות האור למהירות הקול. הברק הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

רעמים: רעם הוא הקול שנוצר כאשר ברק מחמם במהירות את האוויר סביבו לטמפרטורה של למעלה מ - 27,000 מעלות צלזיוס. האוויר החם מתפשט במהירות, ואז מתכווץ ככל שהוא מתקרר. פעולת ההתרחבות וההתכווצות גורמת להיווצרות גלי קול, ואלה הם מה שאנו מכנים "רעם". הרעם הוא אחד מהמראות שעליהם תיקנו חז"ל ברכת הראייה.

ברכות הראיה

שתי ברכות תקנו חז"ל על מספר תופעות שטבע הקב"ה בעולם, והם ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וברכת "עושה מעשה בראשית"

ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם" - ברכה אשר תיקנו חז"ל לאומרה על מספר תופעות טבע והם: רעידת אדמה, ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל.

ברכת "עושה מעשה בראשית" - ברכה שתיקנו חז"ל לאומרה על תופעות טבע, אשר אנו יודעים שנבראו בששת ימי בראשית כגון, על הימים ונהרות גבעות ומדבריות. חז"ל לא תקנו ברכה זו על כל הנהרות, אלא רק על נהרות גדולים במיוחד שידוע שנבראו בששת ימי בראשית. ברכה זו מברכים גם על ראיית ברק או שמיעת קול רעם, רוחות סוערות במיוחד, וכן כוכב שביט וכוכב נופל - בגיליון זה נברר מתי יש לברך ברכת "עושה מעשה בראשית" ומתי יש לברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם".

פסיקת הטור

הטור בסימן רכז' כתב שעל ברקים ורעמים מברכים ברכת "עושה מעשה בראשית" או ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", והוסיף שאם יושב בבית הכסא ושמע רעם או ראה ברק שאם יכול לצאת ולברך בשיעור של תוך כדי דיבור רשאי לברך: **על הזיקין והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט ועל רעדת הארץ ועל הברקים ועל הרעמים והוא קול הברה שנשמע בארץ ועל רוחות שנשבו בזעף על כל אחד מאלו אומר: ברוך אתה ה'...עושה מעשה בראשית ואם ירצה יאמר: ברוך אתה ה'...שכוחו וגבורתו מלא עולם וכל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא"** - לגבי מה שפסק בעניין היושב בבית הכסא ושמע רעם או ראה ברק, בדרך כלל אינו מצוי שאדם יספיק לצאת מבית הכסא ולברך תוך כדי דיבור, אבל מכאן נלמד, שזה הזמן בו ניתן לאדם לברך את ברכות אלו.

פסיקת מרן בשו"ע

כפסיקת הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש וכלשונו של הטור פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן רכז' בסעיפים א' עד ג': **סעיף א'**: **"על הזיקין, והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט, ועל רעדת הארץ; ועל הברקים, ועל הרעמים, ועל רוחות שנשבו בזעף, על כל אחד מאלו, אומר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית, ואם ירצה יאמר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם".**

סעיף ב': **"כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת; נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם, צריך לחזור ולברך". סעיף ג'** – **"היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק, אם יכול לצאת ולברך כדי דבור, יצא, ואם לאו, לא יצא".**

ט"ז

הט"ז בסימן רכז' ס"ק א' ציין את המנהג לברך על הברקים והרעמים שתי ברכות, אך כתב שאינו מקור לזה **"שכחו וגבורתו כו'. בטור כתב שאם ירצה יאמר כן או יאמר ברוך עושה מעשה בראשית. והמנהג לומר על הרעמים שכחו וגבורתו ועל הברקים עושה מעשה בראשית ואיני יודע טעם לזה, אולי שהרעמים מראים כח מה שאין כן בברקים".**

מגן אברהם

גם המגן אברהם בסימן רכז' ס"ק א' כתב: **"נראה לומר, דאם שמע רעם וראה ברק כאחד, מברך על שניהם ברכה אחת ברוך עושה מעשה בראשית".**

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן סימן רכז' סעיף ב' כתב שמי שמברך על ברקים ורעמים שתי ברכות, נראה לו שהוא כמברך ברכה לבטלה: **"...כן הוא בגמרא וכן פסקו הטור והשו"ע, ולפי זה, בעת הרעם שקודם לו כרגע נראה ברק מברך על שניהם ברכה אחת (מג"א) איזה ברכה שירצה והעולם נוהגים לברך על הברק עושה מעשה בראשית ועל הרעם שכחו וכו' ולענ"ד ברכה השנייה הוא ברכה לבטלה (גם הט"ז התרעם על זה ע"ש והא"ר רצה לתרץ ולא הועיל ע"ש ואין זה רק להראב"ד שהביא הבית יוסף שכתב לברך שניהם וכ"מ מרש"י אבל למה יכניסו עצמם לברכה שלרוב הפוסקים היא לבטלה לכן יש להזהירם שלא יעשו כן..."**

אנציקלופדיה תלמודית

באנציקלופדיה תלמודית כרך ד', ברכות הראיה כתב שמנהג העולם לברך על ברקים ורעמים שתי ברכות, והסביר מדוע הברכה על הרעמים "שכחו וגבורתו מלא עולם": **"ונהגו העולם לומר על הרעמים שכחו וגבורתו מלא עולם ועל הברקים עושה מעשה בראשית, לפי שברוב הפעמים הם באים זה אחר זה מיד, ויותר טוב לשבח למקום ברוב תשבחות מלברך ברכה אחת שתי פעמים זו אחר זו, ובחרו לרעם ברכת שכחו וגבורתו מלא עולם, לפי שהרעם מראה כח וגבורה יותר מן הברק".**

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רכז' ס"ק ג', הדגיש שברקים שבאים בלי רעמים, אין לברך עליהם, ובס"ק ד' כתב שעל רוח שאינה באה בזעף גדול מברכים "עושה מעשה בראשית", והדגיש שכן ראוי לנהוג לגבי כל רוח, מפני איננו בקיאים מהו "זעף גדול": **"הברקים - בליצי"ן בל"א. ואותן שהן באים בלא רעם כלל רק מחמת חום מצדד החיי אדם שאין זה ברקים הנזכר בגמרא ואין מברכין עליהם".**

"שנשבו בזעף - ואם שלא בזעף אם הוא רוח גדול מברך עושה מעשה בראשית ולא יוכל לברך שכחו וגבורתו וכו' אחרי שהוא שלא בזעף גדול וטוב לברך תמיד על רוח סערה שאין מצויה רק ברכת עושה מעשה בראשית שבזה בודאי יוצא ממה נפשך כי אין אנו בקיאין כל כך מהו בזעף".

ובס"ק ה' ציין את ומנהג העולם לברך על הברק "עושה מעשה בראשית", ועל הרעמים "שכחו וגבורתו" כיון שבזה נראה גבורתו.

והוסיף שאדם שראה את הברק ושמע את הרעם יחד, עליו לברך רק ברכה אחת ועדיף שיברך עושה מעשה בראשית, ואם שמע רעם רק אחרי שראה את הברק אז מברך על כל אחד בנפרד, תחילה יברך על הברק שהוא מגיע ראשון ונראה ראשון לעין האדם, ואחר כך על הרעם, ואם כיוון בברכה על הברק לפטור גם את הרעם שיבא אחריו יצא, הואיל ובטבע הרעם שהוא מגיע אחרי הברק.

בס"ק ז' ביאר עפ"י רבי דוד אבודרהם את נוסח הברכה "שכוחו וגבורתו מלא עולם" – וכתב שהכוונה היא שהקב"ה נותן כוח בטבע להראות את כוחו הגדול של ה' בכדי שיראו מלפניו.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה ביקשו בנות צלפחד ממשה?

א. שיעזור להן למצוא חתן. ב. לאפשר לאביהן להיכנס לארץ.

ג. לקבל את נחלת אביהן שמת בלי בנים. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

2. איזה סוג של מנהיג ביקש משה שינהיג את העם אחריו?

א. שיהיה אחד מבניו. ב. בעל סבלנות להנהיג כל אחד בדרכו.

ג. בעל אומץ וגבורה לצאת בראש למלחמות. ד. תשובות א' וג' נכונות.

3. על איזה הר עלה משה כדי לראות את הארץ לפני מותו?

א. על הר סיני. ב. על הר העברים.

ג. משה לא עלה על הר, אלא הקב"ה הגביהו. ד. על הר הרמון.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ו' עד ח'

7. "ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה..." (כז') מה ציוה משה את יהושע?

א. להיזהר לא לבטל תורה. ב. להיזהר לא לבטל את קורבן התמיד.

ג. להיות הוגן בחלוקת הארץ לשבטים. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. "עַל פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ..." (פרק כו') מתי וכיצד נעשה הגורל?

א. אחרי כיבוש הארץ ע"י יהושע. ב. עוד בהיותם במדבר עפ"י ה'.

ג. מיד אחרי כיבוש יריחו עפ"י ה'. ד. בהיותם במדבר, בגורל עפ"י ה'.

5. "לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי" (פרק כו') מה עם צוחר שנמנה עם בני שמעון?

א. זרח זה צוחר - מלשון צוהר. ב. משפחת צוחר נמחתה במגיפת פעור.

ג. משפחת צוחר נמחתה עם קורח ועדתו. ד. צוחר לא יצא ממצרים.

6. בנות צלפחד פנו: "לִפְנֵי משה וְלִפְנֵי אלעזר..." (כז') מדוע גם לאלעזר?

א. אלעזר נודע כמומחה בנחלות. ב. פנו לאלעזר ואחר כך פנו אל משה.

ג. הן פנו לבית המדרש ושם ישבו משה ואלעזר. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

8. למה כוונת ה' באומרו: "...אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ..." (פרק כז')?

א. איש שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד. ב. שיכול לרומם רוח ישראל.

ג. איש שמוכן לקבל אור פני מלך. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941